

afhankelijk waren van de verwaarloosde geschenken die Christendom en humanisme Europa gaven!

Deze ontdekking is thans de grondslag van ons verzet; moge het morgen de bron zijn waaruit wij kracht putten, een nieuw Europa op te bouwen.¹

Twee maanden later, klemmender nog, haast extatisch, en in de voor van Randwijks stijl typische antithesen:

‘Wie kan beter voor de vrijheid werken dan zij die de slavernij gekend hebben?

Wie hunkert meer naar de gerechtigheid dan zij die terreur en onrecht hebben zien zegevieren?

Wie kent beter de noodzaak van een algemeen aanvaarde verantwoordelijkheid dan zij die door achteloosheid zoveel lijden moesten?

Wie roemt de mildheid der barmhartigheid meer dan zij die de zwakke vertrappt, de onschuldige verslagen en de weerloze ontrecht zagen?

Thans is de kans aan ons!

Wij hebben jaren verspeeld, wij kunnen een eeuw winnen!’²

Dit was, in het veelstemmig koor van de Nederlandse illegale pers, een nieuw geluid – een geluid dat, zo voelden velen het, naar onvermoede verten wees. Profetisch deed het aan in zijn hartstochtelijke heilsverkondiging, maar de onbekende schrijver kon, als eertijds de profeten van Israël, ook toornen tegen de lauwen, de slapers:

‘Daar zijn duizenden die niet wakker geschud zijn door de doodsklokken van deze tijd. Zij worden nauwelijks beroerd door wat er om hen heen gebeurt. Het gruwelijk onrecht dat er dagelijks gepleegd wordt, snijdt hen niet door de ziel. De bittere nood hunner volksgenoten rijpt hen niet de keel toe van benauwdheid. Zij *praten* wel over de nood van de tijd, maar zij *voelen* die niet . . .

Deze mensen (en zo zijn er maar al te veel in ons land) hebben maar één verlangen, en dat is, deze ‘beroerde tijd’ zo goed en zo gaaf mogelijk door te komen. Natuurlijk hopen zij dat Nederland weer vrij wordt, dat H.M. de Koningin weer terugkeert (die zij dan uitbundig zullen toejuichen!) en dat de Moffen, op wie ze graag schelden, zo gauw mogelijk zullen worden verjaagd. Voorzover zij zich Christenen noemen, bidden zij op regelmatige tijden om deze goede zaken.

Maar daarmee houdt hun activiteit dan ook op. Hun leven is door de voorspoed waaraan zij gewend waren, zo door en door verburgerlijkt, dat zij voor geen diepere gevoelens van gemeenschapszin meer vatbaar zijn . . . Zolang aan hún kapitaalje, aan hún inkomen, aan hún huisje en meubeltjes maar niet geraakt wordt, is alles nog zo erg niet. Als hún kinderen maar gespaard worden, dan is er reeds alle reden om God te danken voor zoveel onverdiende zegeningen . . .

Er zijn geen woorden te scherp om de levenshouding van deze Nederlanders te brandmerken. Niet alleen de landverraderlijke klik der NSB is een schand-

¹ *Vrij Nederland*, II, 8 (jan. 1942), p. 3. ² A.v., II (18 maart 1942), p. 3.